

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta medzinárodných vzťahov

Ladislav Lysák – Martin Grešš – Michal Ščepán

Medzinárodné organizácie

Vydavateľstvo EKONÓM
2012

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta medzinárodných vzťahov

Ladislav Lysák – Martin Grešš – Michal Ščepán

Medzinárodné organizácie

Vydavateľstvo EKONÓM
2012

Autori ©

Ing. Ladislav Lysák, DrSc. (vedúci autorského kolektívu)	časti 1.1, 3.3, 7.1, 7.2; kapitoly 4 (okrem 4.3.1, 4.3.2), 6, 8, 10
doc. Ing. Martin Grešš, PhD.	časti 1.2, 4.3.1, 4.3.2, 7.3, 7.4; kapitoly 2, 3 (okrem 3.3), 5
Ing. Michal Ščepán, PhD.	kapitola 9

Recenzenti:

prof. Ing. Vít'azoslav Balhar, CSc.

doc. PhDr. René Pawera, PhD.

Jazyková redaktorka:

Mgr. Marianna Mišúrová

Za odbornú stránku textu, korektúru a konečnú verziu publikácie zodpovedajú autori.

Schválené pedagogickou a edičnou komisiou Ekonomickej univerzity v Bratislave v edičnom programe na rok 2011 ako skriptá.

ISBN 978-80-225-3392-8

OBSAH

Úvod	9
1 Teoretické základy formovania medzinárodných organizácií	11
1.1 Základná charakteristika	11
1.2 Ďalšie vymedzenia pojmu medzinárodná organizácia	13
2 Klasifikácia medzinárodných organizácií	19
2.1 Členenie medzinárodných organizácií podľa L. Lysáka	19
2.1.1 Kritériá členenia medzinárodných organizácií	19
2.2 Členenie medzinárodných organizácií podľa Únie medzinárodných organizácií	21
2.2.1 Konvenčné medzinárodné organizácie	22
2.2.2 Ostatné medzinárodné organizácie	23
2.2.3 Špeciálne typy medzinárodných organizácií	25
2.3 Ďalšie používané kritériá klasifikácie medzinárodných organizácií	28
3 Historický vývoj medzinárodných organizácií	33
3.1 Kritériá vývoja medzinárodných organizácií	33
3.2 Predpoklady vzniku medzinárodných organizácií	34
3.3 Prvotné ekonomické systémy a ich prepájanie	43
3.4 Etapy historického vývoja medzinárodných organizácií	47
3.4.1 Prenatálne obdobie	47
3.4.2 Rané obdobie – vytváranie základov na vznik novodobých medzinárodných organizácií	49
3.4.3 Obdobie prvých novodobých medzinárodných organizácií	49
3.4.4 Obdobie po prvej svetovej vojne	58
3.4.5 Obdobie po druhej svetovej vojne	60
3.4.6 Obdobie po ukončení bipolárneho rozdelenia sveta	70
4 Dominantné subjekty svetovej ekonomiky a svetového spoločenstva	73
4.1 Medzinárodné medzivládne organizácie – MVO	77
4.1.1 Medzivládne medzinárodné organizácie s univerzálnou pôsobnosťou – globálne – MVOug	77
MVOug – Organizácia Spojených národov – OSN	77
4.2 Špecializované agentúry OSN	102
4.2.1 Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO)	102
Účasť a aktivity Slovenskej republiky vo FAO	106
4.2.2 Medzinárodná organizácia práce (International Labour Organisation – ILO)	106
Tripartita	107
SR a ILO	109
4.2.3 Svetová banka (World Bank –WB)	109
Kapitál banky a spôsob jeho splácania	113
Pôsobnosť jednotlivých zložiek SB	114

Slovenská republika a Svetová banka	117
4.2.4 Medzinárodný menový fond (International Monetary Found – IMF)	118
Hlasovanie a prijímanie rozhodnutí v MMF	121
Nové výzvy brettonnoodskym dvojčatám	123
Medzinárodný menový fond – radikálne zmeny	123
4.2.5. Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO)	125
4.2.6 Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization – WHO)	129
Ďalší naliehavý zdravotnícky problém ľudstva – sedavý životný štýl	130
4.2.7 Svetová organizácia duševného vlastníctva (The World Intellectual Property Organization –WIPO)	131
4.2.8 Svetová obchodná organizácia (World Trade Organization – WTO)	133
Obchodno-colné konferencie – rokovania	134
Uruguajské kolo rokovaní GATT	134
Transformácia GATT na MO WTO	135
Ministerská konferencia	136
Pravidelné prehodnocovanie obchodnej politiky	137
4.2.9 Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (International Atomic Energy Agency – IAEA)	138
4.2.10 Organizácia Spojených národov pre priemyselný rozvoj (United Nations Industrial Development Organization – UNIDO)	140
4.2.11 Svetová organizácia cestovného ruchu (World Tourism Organization – WTrO)	141
Štruktúra	141
4.2.12 Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme – UNDP)	143
4.3 Medzivládne MO s regionálnou pôsobnosťou	145
4.3.1 Európska únia (European Union – EU)	145
4.3.2 Rada Európy (Council of Europe – CoE)	148
4.3.3 Združenie národov juhovýchodnej Ázie (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN)	151
4.3.4 Ázijská a pacifická rada (Asian and Pacific Council – ASPAC)	152
4.3.5 Britské spoločenstvo národov (Commonwealth of Nations – CoN; British Commonwealth – BC)	153
4.3.6 Francúzske spoločenstvo národov (French Community – FC)	155
4.3.7 Organizácia amerických štátov (Organization of American States – OAS)	156
5 Medzinárodné ekonomické organizácie	158
5.1 Americká zóna voľného obchodu (Free Trade Area of Americas – FTAA)	158
5.2 Andské spoločenstvo (Comunidad Andina – CAN)	158
5.3 Ázijsko–tichomorská hospodárska spolupráca (Asia–Pacific Economic Cooperation – APEC)	160
5.4 Európske združenie voľného obchodu (European Free Trade Area – EFTA)	163
5.5 Medzinárodná obchodná komora (International Chamber of Commerce – ICC)	166
5.6 Spoločný trh Juhu (Mercado Común del Sur – MERCOSUR)	172
5.7 Dohoda o severoamerickom voľnom obchode (North American Free Trade Agreement – NAFTA)	174
5.8 Organizácia arabských krajín exportujúcich ropu (Organization of Arab Petroleum Exporting Countries – OAPEC)	178

5.9 Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (Organization for Economic Co-operation and Development – OECD)	181
5.10 Organizácia krajín exportujúcich ropu (Organization of Petroleum Exporting Countries – OPEC)	186
6 Obranné a bezpečnostné medzinárodné organizácie	190
6.1 Severoatlantická aliancia (North-Atlantic Treaty Organization – NATO)	191
Významné aktivity v činnosti NATO	192
Základné princípy pôsobnosti NATO	193
Partnerstvo za mier	194
Interakcia aliancie a OBSE	195
Kontrola zbrojenia	195
Problém šírenia zbraní	196
Otázka hromadného šírenia zbraní hromadného ničenia	196
Mechanizmus fungovania NATO	197
Generálni tajomníci NATO	198
NATO a Slovenská republika	198
Novelizácia stratégie NATO	199
6.2 Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE)	200
6.3 Západoeurópska únia (Western European Union – WEU)	202
6.4 Wassenarska dohoda (The Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies – WA)	204
6.5 Zangerov výbor (Zangger Committee – ZC)	205
7 Medzinárodné heterogénne organizácie	206
7.1 Skupina G7/G8 (G7/G8 Group)	206
Ciele a pôsobnosť	206
7.2 Skupina G20 (G20 Group)	208
7.3 Interpol (International Police – Interpol)	212
7.4 Svetové ekonomické fórum (World Economic Forum – WEF)	214
8 Medzinárodné organizácie v oblasti vzdelania, vedy a výskumu	216
8.1 Rímsky klub (The Club of Rome – CR)	216
8.2 Európska organizácia pre jadrový výskum (European Organization for Nuclear Research – CERN)	222
Účasť Slovenskej republiky v CERN-e	223
8.3 Medzinárodná akademická únia (International Union of Academies – IUA)	224
8.4 Medzinárodná astronautická federácia (International Astronautical Federation – IAF)	224
8.5 Medzinárodná námorná organizácia (International Maritime Organization – IMO)	225
8.6 Medzinárodná organizácia pre normalizáciu (International Organization for Standardization – ISO)	226

9	Mimovládne medzinárodné organizácie	227
9.1	Definovanie medzinárodných mimovládnych organizácií	230
9.2	Funkcie medzinárodných mimovládnych organizácií	240
9.3	Vplyv medzinárodných mimovládnych organizácií	243
9.4	Problematické aspekty medzinárodných mimovládnych organizácií	245
9.5	Vybrané medzinárodné mimovládne organizácie	249
9.5.1	Amnesty International	249
9.5.2	Greenpeace International	251
9.5.3	Medzinárodné hnutie Červeného kríža a Červeného polmesiaca	253
10	Pozície a pôsobnosť Slovenskej republiky v medzinárodných organizáciách	256
	Vstup a pôsobnosť SR v Organizácii Spojených národov	257
	Použitá literatúra	260
	Prílohy	265
	Príloha 1 Počet medzinárodných organizácií	266
	Príloha 2 Plný zoznam členských štátov a ich vstupu do OSN (2011)	267
	Príloha 3 Zoznam členov a komisie Hospodárskej a sociálnej rady OSN v roku 2011	271
	Príloha 4 Členské štáty FAO	274
	Príloha 5 FAO – index vývoja cien potravín	277
	Príloha 6 15 najvplyvnejších štátov v MMF (október 2007)	278
	Príloha 7 Zoznam členov WTO	279
	Príloha 8 Summity Skupiny G20	283
	Príloha 9 Zoznam zahraničných teroristických organizácií (september 2011)	284

Úvod

Dominantnými subjektmi v oblasti medzinárodných vzťahov sú v etape intenzívnej globalizácie, okrem necelých dvoch stoviek štátov, medzinárodné organizácie a ich orgány (MO).

Je ich úctyhodný počet – v závere roku 2011 vyše 50–tisíc.

Aktívne pôsobia v oblasti ekonomickej, sociálnej, vzdelania, vedy a výskumu, kultúrnej, informačnej, bezpečnostnej, ekologickej a v ďalších. Medzinárodné medzivládne a mimovládne organizácie ovplyvňujú nielen medzinárodné vzťahy. Aktívne sú v rámci kontinentov, regiónov, jednotlivých štátov v celej škále ich štruktúr. Majú vplyv na život a konanie všetkých generácií ľudstva na celej našej planéte aj mimo nej.

Tieto skriptá poskytujú študentom ekonomických univerzít, ale aj iných škôl, záujmových skupín, či jednotlivcov osobitnú príležitosť nadobudnúť dostatočný rozsah syntetizovaných, aktuálnych poznatkov do takej miery, aby sa dokázali spoľahlivo orientovať v zložitom systéme medzinárodných organizácií. Aby mohli so znalosťou ich cieľov, rozsahu a vplyvu v ekonomickej, spoločenskej i ďalších oblastiach pôsobenia exaktnejšie usudzovať o pôsobení týchto inštitúcií na súčasný vývoj v celosvetových reláciách, jednotlivých regiónoch, štátoch i na každého z nás.

Získané poznatky budú dobrým základom aj na plnšie poznanie kľúčových subjektov vo svetovej ekonomike a medzinárodných vzťahoch. Poznatky Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave nám potvrdzujú, že v neposlednom rade plnšia informovanosť o cieľoch, štruktúre a významnosti pôsobenia v medzinárodných organizáciách poslúžila tým, ktorí uvažovali o svojej profesionálnej kariére v čoraz širšej škále profesií a pracovných príležitostí v medzinárodných organizáciách či v diplomacii, ale aj v tuzemských inštitúciách. Táto práca môže byť inšpiratívna i pre mediálnych pracovníkov, ktorí priamo pôsobia alebo pokladajú za účelné orientovať sa v dynamicky sa rozširujúcich medzinárodných vzťahoch a individuálnych zahraničných kontaktoch.

Autori